

Különfélék.

A kolozsvári ötvös-czéh XV. sz. pecsétnyomója.

(Bemutatott az Erd. Múz. Egyl. 1896. decz. 13. szako. ülésén.)

1860-ban Konecz József helybeli aranyműves egy kéziratot adott múzeumunk kézírattára számára, melyben a kolozsvári ötvös-czéh alapszabályai voltak leírva, a mint a városi tanács 1473-ban a czéh mesterek kérésére megerősítette és kiadta. Én e szabályzatot azonnal kiadtam a múzeum évkönyvei II. kötetében. Megvallom, akkor nem is sejtettem, hogy a szerencse e szabálylyal egyikét játszotta a kezembe a hazai legrégebb czéhszabályoknak. A múlt hónapban egy Gidaly nevű helybeli zsidárús egy ezüstlapba vésett pecsétnyomót hozott hozzám, a melyet állítólag ócska vasak közt talált bádogszelenczében egy rakás haszontalan apró lom közt kapott. A pecsétnyomó körülbelől ezüst forintos nagyságú, csak jóval vastagabb, köralakú s a mint lenyomatot vettem róla, a legnagyobb öröömre ráismertem a kolozsvári ötvös-czéh XV. százbeli hivatalos pecsétjére. A főlapján szt. Eligius van ábrázolva, infulával a fején, a mint egy előtte álló állón egy csonka kúpalakú serlegen kalapál. Az alak és a környező czifraságok közt egy szalag fonódik át, a melyen a következő felirat olvasható: „s. der cechen der goldsmit in clausenburg”. A felirat betűi a XIV. száz elején divatba jött szegletes írás idomait mutatja, a mely írás kivált lapidaris feliratokban a XVI. száz közepéig dívott, a mint a helybeli róm. kath. plébánia kapuja alatt befalazott emléktábla mutatja. Nekem az a meggyőződése, hogy ez a pecsét 1473-ban készült, mert a fent említett czéhszabály tanúsága szerint a czéh éppen ebben az esztendőben alakult.

Finály Henrik.

— **Az Erdélyi Országgyűlési Emlékek** XIX. kötete jelent meg e napokban *Szilágyi Sándor* gondos szerkesztésében, a M. T. Akadémia történelmi bizottsága kiadásában. Ez a kötet három esztendő (1686—1688) országgyűlési iratait, diplomatai tárgyalásait és nevezetesebb történelmi okiratait tartalmazza, a szokásos bevezetéssel, mely a történelmi háttért, illetőleg az ország akkori történetének elbeszélését és az országgyűlésekhez a commentárt nyújtja. Mozgalmas és válságos korszak ez: az erdélyi fejedelemség haldoklásának időszaka, midőn Budavár visszafoglalása után Erdély önállósága megszűnőben van s azok a fontos diplomatai tárgyalások és katonai actiók folynak, melyek végczélja és eredménye Erdélynek a Habsburg-ház jogara alá visszacsatolása. A török hatalom megtörve, az osztrák uralom növekedésben, Magyarország felszabadítása s így az ország egységének helyreállítása napirenden s Erdélynek — nolle velle — meg kell alkudni az új történelmi helyzettel s megmenteni önkormányzatából, a mi megmenthető. Ezeknek a fontos tárgyalásoknak s korszakalkotó átalakulásnak történelmi emlékeit nyújtja e kötet.

A „**Székelyföld**“ -ról dr. *Hankó* János tollából igen szép díszmunka jelent meg az Erdélyi Kárpát Egyesület kiadásában, Goro Lajos, Huszka József és Tull Ödön 115 eredeti rajzával illusztrálva „A munka — mint az E. K. E. elnöksége előszava mondja — népszerű természettudományi munka, a tudományos munkák száraz, csak a szakemberek által megemészthető előadása nélkül. A mi az anyagba életet önt, az a tárgyalás mód, mely a föld mellett megismerteti annak lakóját is, életében, szokásaiban, foglalkozásában. A székelyekben a tipikus magyar szellem őseréje szól felénk; a Székelyföldben egy még nem is sejtett világ csodás tündérvilága tárul fel előttünk. A leírásokat az ön művészi alkotásai, az illusztrációk sokasága egészítik ki“. A munka célja széles körökben megismertetni a Székelyföldet és az utazó közönség érdeklődését felkeltetni e szép országrész iránt. *Hankó* munkája erre a célra teljesen alkalmas is. Lelkesülten, szép irályaival, a Székelyföld alapos ismeretével oldja meg feladatát s mint olvasmány is vonzó és tanulságos. Tartalma im ez: A székely nép eredete a régebben (a Csaba mondája); a székelység történetéből néhány vonás; a Székelyföld geografiája, tájszépségei, emlékei, közei és ásványai, fürdői, ásványvizei, erdei, növényei, állatvilága, népe. Emmez általános részek után következnek az egyes vidékek leírásai ilyen sorrendben és csoportosítás szerint: Udvarhelymegye, Székely-Udvarhely és vidéke, Homorod fürdő, a Homorod-almási barlang, Korond és környéke, Parajd és környéke, barangolások Udvarhelymegyében, Háromszékvármegye, Baróthtól Előpatakig, S.-Szt.-György és környéke, Bálványos, fürdő, a torjai „Büdös-barlang“, Kézdi-Vásárhely, az Ojtozi-szoros, Gábor Áron a székely ágyúhős, Kovászna, a Kovászna-gyulafalvi iparvasút, Csík-vármegye, Tusnád, a Szent-Anna tó és környéke, Kászton földje, Al-Csík, Csík-Szereda, Csík-Somlyó, Fel Csík, az Olt felső völgye, Gyergyó, Borszék; Maros-Torda vármegye, M.-Vásárhely, a Maros völgyén fölfelé, a görgényi völgyben, a Nyárad völgyén, Szováta — A leírásokat lépésről lépésre szép illusztrációk kísérik, melyek az olvasó érdeklődését még inkább fokozzák, úgy, hogy az ismeretlenben kedvet ébresztenek a valóságban is megismerni ezeket a tájakat és annak lakóit, az ismerősben pedig kellemes emlékeket újítanak fel s újabb vonzó erőt ébresztenek a Székelyföld felé. — A munka 350 lapra terjed, ára 3 frt 50 kr. megrendelhető az EKE irodájában Kolozsvárt vagy Bpsten Lappel Róbert könyvkereskedésében.

— **Erdély történetéhez** érdekes adalékokat talált *Veress* Endre a lengyelországi levéltárakban, melyekről az Akadémiai Értekezések egyik füzetében számol be: *Lengyelországi adalékok hazánk s főleg Erdély XVI—XVIII. századi történetéhez cz. a.* Főleg Báthory Endre és a többi Báthoryak érdekelték, de levéltári kutatásaiban szem előtt tartotta az egész magyar történelmet és beszámolt, hogy mit talált a krakkai Jagello-egyetemi könyvtárban, a hg. Czartoryski-Múzeum

kézíráttárában, a varsai gr. Zamoyiski-kézíráttárban, a varsai császári egyetemi könyvtár kézíratai közt. Ebből az utóbbiból közli „Báthory István király magyar hadserege“ névlajstromát 1578-ból s adatokat az 1579. orosz hadjáratból, melyekből számadatokkal igazolva tűnik ki, hogy az oroszverő hős erdélyi fejedelem és lengyel király főereje erdélyi katonáiban állott. Ir még a Vármia (Ermland) földjén talált (Báthory Endrere vonatkozó) magyar emlékekről s leírja és képben is közli Báthory Endre és a Báthory Zsigmond által megöletett Báthory Boldizsár kenotaphiumát (síremlékét) Wartenburg városából. Mindezek nagyrészt előtanulmányok »Báthory Endre bibornok fejedelem« élet-rajzához, melylyel Veress Endre a kolozsvári egyetemen pályadíjat nyert s előfutárja tervezett későbbi lengyelországi történelmi tanulmányainak, melyek az ő ifjú buzgalma és lelkesedése mellett még további szép eredményekre és várakozásra jogosítanak. Sz. L.

Gr. Kuun Géza kitüntetése. A helsingforsi finn-ugor társaság dr. Kuun Géza grófot, az Erdélyi Irodalmi Társaság, a Hunyadm. Rég. és Tört. Társaság, magyar néprajzi társaság stb. elnökét s a magy. tud. akadémia tb. tagját, m. é. december 2-án tartott közgyűlésében tiszteletbeli tagjául megválasztotta s őt erről díszesen kiállított oklevélben értesítette. Az oklevélhez a társaság főtitkára kitűnő magyarsággal írt üdvözlő iratot csatolt.

Magyarország czimere.

— Hivatalos megállapítás. —

Magyarország és a magyar birodalmat alkotó egyes országok czimereink tartalmát és alakját történeti fejlődés alapján sok századnak törvényes gyakorlata határozta meg; de a gyakorlati alkalmazásban újabb időben sokan hibásan kezdték rajzolni, s különösen a társországok közjogászai rajzoltak fantasztikus dolgokat a czímerekbe. Néhány évvel ezelőtt dr. Thaly Kálmán kezdeményezésére (a ki kimutatta, hogy magában a képviselőházban látható czímerek sem egyöntetűek és hibásak) mozgalom indult meg a czímer rajzolásában tapasztalt bizonytalanságok elkerülésére. Vizsgálat alá vették a czímert történeti és heraldikai szempontból az országos levéltár, a magyar heraldikai és genealógiai társulat s a tudományos akadémia tudósai, történelmi kútforrások nyomán, a heraldika szabályai szerint. Végre közös megegyezéssel megállapították a czímer végleges helyes leírását és rajzát, melyet a hivatalos lap jan. 1. száma közölt. Az 1883. XVIII. törvényczikk értelmében a magyar czímer leírása és rajza ez:

Magyarország külön czimere. Független vonallal ketté osztott pajzs; jobbról nyolcz vörös ezüst, tehát vörössel kezdődő, ezüsttel végződő pólya, balról vörös mezőben hármaz zöld halmon álló nyíl arany koronából kiemelkedő kettős ezüst kereszt. A hármaz halom kö-

zül a két szélső egyforma magasságú, a középső kiemelkedő s ezen van az öt, három nagyobb, két kisebb, ágas koronából kiemelkedő román stílű, ugynevezett talpaskereszt, melynek végei nem hirtelen, hanem lassú átmenetben szélesednek ki. A pajzs fölött a magyar szent korona van. (Ennek hű rajzát adja *Ipolyi* Arnoldnak a Magyar Tudományos Akadémiától kiadott ilyen című munkája: *A magyar szent korona és a koronázási jelvények története és műleírása*, Budapest, 1886.)

Czimertartó: két lebegő angyal. Ruhájuk fehér, bő, redős. Helyzetük közép az állás és lebegés közt. Hajuk körülbelül vállig ér és sötét-szőke, vagy világos barna. Tipusuk: serdülő ifjú és sohasem nő.

A magyar korona országainak egyesített (közép) *czimere*. Áll egy nagyobb külső pajzsból, melynek közepét egy kisebb belső pajzs fedi. A középpajzsot Magyarország külön czimere foglalja el. A külső pajzs négy mezőre oszlik. Az elsőben van *Dalmácia* czimere: három, koronás, arany (tehát vörös száj és nyelv nélkül való) leopárdfej, kettő fenn, egy lenn, kék mezőben.

A másodikban *Horvátországé*: ezüsttel és vörössel huszonötször kockázott pajzs, úgy, hogy az első kocka ezüst, a második vörös és így tovább öt-öt kocka egy sorban, míg az ötödik sorban a huszonötödik ezüst kockával végződik.

A harmadikban *Szlavónia* czimere: a kék pajzsot átszelő két ezüst habos pólya, melyek közt vörös mezőben természetes színű nyest jobbra fut; a felső kék mezőben hatágú arany csillag.

A negyedikben *Erdély* czimere: vörös pólyával vágott pajzs, a felső kék mezőben arany csőrű, vörös nyelvű, jobbra néző, emelkedő sas. A sas színe fekete; jobbról tőle arany nap balról megújuló ezüst hold, az alsó aranymezőben hét (fent négy, alant három) vörös háromormú vár. A várat ormos bástya, és abból kiemelkedő, két lőrés-sel ellátott három ormú torony képezi; a váron nyílt kapu látszik.

A harmadik és negyedik közé alulról beékelt mezőben *Fiume* czimere látható: vörös mezőben kék béléstű és szalagos hercegi korona alatt álló fekete, balra néző kétfejű sas, kiterjesztett szárnyakkal, vörös nyelvekkel; a sas jobb lába sziklán áll, bal lábát pedig a sziklán fekvő hosszúkás, szájával balra fordult, barna korszón tartja, melyből bőven ömlik a víz a sziklát balról nagy bőségben mosó folyóba.

Az elősorolt részekből egyesített czímer fölött a magyar szent korona.

Pajzstartó: két lebegő angyal. Ruhájuk fehér, bő, redős. Helyzetük közép az állás és lebegés közt. Hajuk körülbelül vállig ér és sötét-szőke vagy világos-barna, Tipusuk: serdülő ifjú és sohasem nő.

A nagy Wesselényi és a zilahi gymnasium. Irta: *Kincs* Gyula tanár. Zilah 1896. A zilahi ref. főgymn. 1896. decz. 15-én Wesselényi születésének századik évfordulóján ünnepet ült, melyen

szerző az említett cím alatt a gymn. multjáról, főként e század elején történt újjáalakulásáról, és Wesselényihez való viszonyáról értekezett. A zilahi gymnasiumot a zilahi ref. egyház alapította a XVII. század elején. Szegény volt az egyház, szegény és szerényen berendezett volt iskolája is. A tiszántúli és erdélyi egyházi főhatóságoktól függetlenül kormányozta iskoláját a zilahi egyház, míg nem 1816-ban, anyagi segély reményében felajánlotta a főkormányzatot az erdélyi egyházkerületnek, mely az iskola főgondnokává. br. Wesselényi Józsefet, annak halála után pedig br. Wesselényi Miklóst nevezte ki. Wesselényi, ki azelőtt is az iskola iránt „viseltető kegyességéről oly szépen esemretes volt“, ettől fogva még többet tett annak előhaladása érdekében. 1834-ben szervezi a 2-ik rendes tanári állást, 1841-ben pedig harmadikat is akar létrehozni, s mindenik állás fentartására nagy alapítványokat tett. Főgondnoki teendőit nagy buzgósággal végezte haláláig. A szabadságharcz mozgalmai között anyagi erejében meggyengült iskolát azután ismét a zilahi egyház vette gondozása alá s az tartja fenn a mai napig. A rövid művecskét méltán sorolhatni jobb iskola-történeteink közé.

S. L.

Buddha szülőhelye. Nehány héttel ezelőtt távirat jelentette, hogy Buddha sírjára bukkantak Nepalországban, a Himalaja bércei közt. Mint a Newyork Herald újabban jelenti, nem a sírját, hanem születésének helyét találták meg. Az archeológiára és a buddhizmusra egyaránt fontos ez a fölfedezés, melyet Fahrre dr., az ismert archeológus tett. A fölfedezés így történt: Khadga Shamfer, Palpa kormányzója megengedte a tudósnak, hogy kutatásokat tegyen Nigliva mellett, a hol Buddhának Nirvána-szobra áll és Asoka király emlékoszlopa, felíratokkal. Ezen a helyen kellett volna Fahrrenek a kormányzóval találkoznia, hogy az ásatásokat megkezdje. Ám véletlen szerencse hogy nem itt, hanem mintegy 15 mértfölddel távolabb eső helyen találkoztak, a hol tömérdek Buddha-oszlop s egyéb romok voltak szét-szórva. Itt állt a többi közt Asoka király Buddha tiszteletére emelt emlékoszlopa is. A 3. századból maradt ez az oszlop és mindjárt fölköltötte a tudós érdeklődését. 14 lábnyira leásatott az oszlop tövében és igen jó állapotban maradt fölíratra talált, melyet Asoka vésetett kőbe. Azt mondja ebben a fölírásban, hogy huszonöt évvel bebalzamoszása után (ez körülbelül 239 ben történt Krisztus előtt) fölkelt sírjából és személyesen ment el a lumbini i kertbe. Itt áldozatot mutatott be Buddhának és igen sok apró oszlopot állított föl az ő tiszteletére. Mert ezen a helyen született Buddha és a késői nemzedékeknek meg kell tisztelni ezt a szent helyet. Ettől az oszloptól mintegy 18 mértföldnyi távolságban tele van a tájék klastromok, szobrok, oltárok romjaival. Sűrű erdő borítja az út legnagyobb részét, egész Tilaura Kot községig. Ebben a faluban született Buddha édesatyja.

-- Ugyanoly sivár, kietlen pusztaság terül el most is körülötte,

mint a hogy Fa-Hian és Hinen-Tsang, ezek a híres zarándokok, a 4. és 6. századból, bolyongásuk leírásában említik. Az ásatásokat most nagy buzgósággal folytatják, mert Asoka király, másként „Pyadassi, a jámbor“ története rendkívül fontos a buddhizmusra. Asoka egész országában mindenféle fölíratos szobrokat, oszlopokat állíttatott Buddhának. E fölíratok rejtik magukban a buddhizmus alapvető tanait és az új fölfedezés híre már is nagy vallásos forrongást keltett Indiában. Zarándoklásokra készülnek mindenfelől.

Az „Olcso könyvtár“ a *Franklin-Társulatnak* eme *Gyulai Pál* szerkesztésében folyó népszerű vállalatából ismét nyolcz kötete (364—371) hagyta el a sajtót, a következő eredeti és fordított művek. *A Dabóczy-család*, *Pálffy Albert* veterán írónk regénye, mely a legújabb időkben játszik, de a régi patriárkhális, magyaros életet tükrözi vissza. Egy úri család drámáját írja le, cselekvényben, fordulatokban gazdagon, mellék-epizódokban is változatosan s alakjaiban sok jellemzetességgel. Ára 60 kr. *Alarcon* Péternek műve, kitől magyarra csak az utóbbi időkben fordítottak le egy pár elbeszélést. Egyik nevezetes műve, az »El escandalo«, nagyon sok kiadást ért meg az író hazájában. Ez jelent meg most magyarul „*A botrány*“ cím alatt. A tizenkettedik spanyol kiadás után fordította *Haraszi Gyula*. A spanyol társadalom képét adja, mélyrehatóan megfestve, az emberek kitűnő rajzával. A művészi előadást a gúny, humor és szellemesség emeli. A fordítás igen gondos és magyaros. A híres munka 466 oldalnyi kötetet foglal el, ára 80 kr. — *Gabrielle*, színmű öt felvonásban. írta Augier Emil, francziából fordította ifj. Szász Béla; ára 40 kr. *A kapitány leánya*, Puskin Sándor egyik legszebb regénye, oroszról fordította Ambrozovics Dezső; ára 40 kr. — *Descartes emlékezete*, a XVII. századbeli nagy francia gondolkozó életének és filozófiájának ismertetése, a francia akadémiától 1765-ben megkoszorúzott emlékezés, írta Thomas, francziából fordította és jegyzetekkel ellátta Rácz Lajos; ára 30 kr. — *A magyar irodalom főirányai*, a magyar szellemi élet összefoglalása legfőbb mozzanatainak kiténtetésével, írta Riedl Frigyes; ára 30 kr. — *Folt, mely tisztít*, a modern drámai költészet kitűnőségének, Echegaray Józsefnek négy felvonásos drámája, spanyolból fordította Patthy Károly; ára 30 kr. — *A papa*, vígjáték három felvonásban, gróf Teleki-jutalmat nyert pályamű, írta Berczik Árpád; ára 20 kr.

Folyóiratok.

A *Századok* 10. decz. füzetében *Baráth Ferencz* »A Millenium (s a magyar történelem« cz. a rövid visszapillantást vet a milleniumi év végéről politikai, hadi és culturtörténetünk fejlődésére és mai állására és a kiállítás történelmi csoportjára. *Veres Endre* csehországi levéltárból újabb adatokat közöl szigetvári Zrinyi Miklós utolsó neje, *Rosenberg Éva* életéhez. *Thury József* »A magyarok eredete, őshazája és vándorlása« cz. nagyszabású tanulmányát fejezi be, a mely egészen új világot derít a keleti források eddig nálunk